

NYTT FRA GRENLAND ÆTTEHISTORIELAG

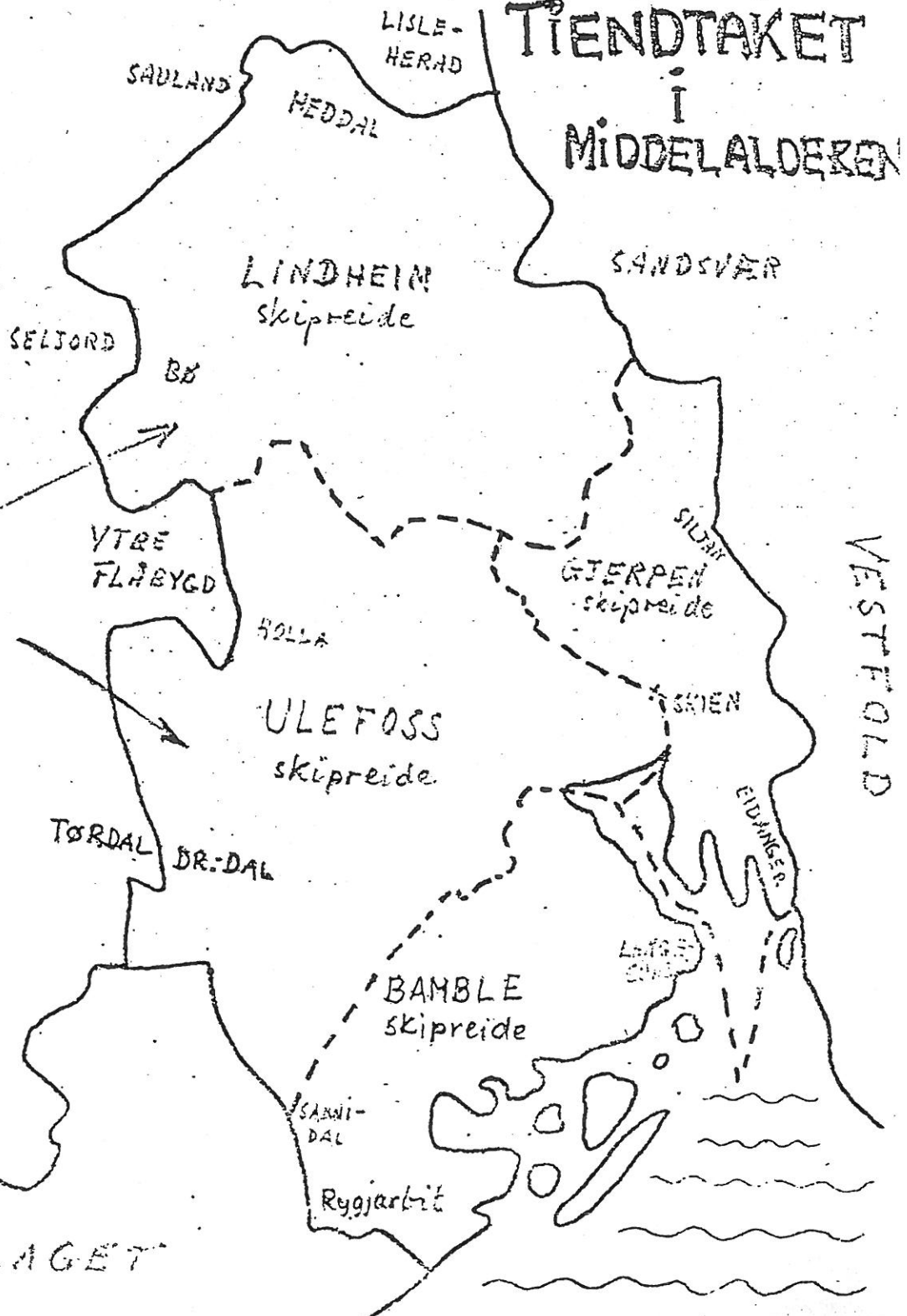
Nr. 1 Februar 1979

KART OVER NEDRE TELEMARK ELLER TIENDTAKET I MIDDELALDEREN

TELEMARK
eller
SKATT-
LANDET

DET
EGENTLIGE
GRENLAND

VESTFOLD

ROBYGGELAGET

FORSIDEN

viser et kart over nedre
Telemark eller "Tiendtaket"
i middelalderen (ca. 1500 e.Kr.).
Siden de fleste av Ættehistorie-
lagets medlemmer har tilknytning
til Grenland, mener vi det kan
være av interesse å vise de
gamle grensene. Et slikt kart
har så vidt vites aldri tidligere
vært publisert. Det er utarbeidet
av Thor Gundersen med bakgrunn i
opplysninger fra Asgaut Steinnes:
"Gamal skatteskipnad i Noreg" I-II.

Redaksjonskomite:

Thor Gundersen, Bratsberg, 3700 SKIEN	tlf.22784
Roar F. Nesse, Håvundveien 377, 3900 PORSGRUNN	tlf.31087
Ivar Steen-Johnsen, Åmotbakken 33, 3900 PORSGRUNN	tlf.53356

"Stor arv det er for mannen av godtfolk vera fødd." Desse dikta orda kan kome i tankane når ein driv med ættegransking. Ein høyrer folk seie: "Ja, han høyrer til den eller den ætta," og vil med dette ha forklart noko ved personen, hans framferd eller karakter. Og det er eit faktum at med alle dreg på ein arv i oss, me har våre "røter", som me ikkje kan fri oss frå. Når me då leitar attover gjennom tida etter desse "røtene", vil me gjerne vite litt meir enn snaue namnet på våre forfedre, me vil gjerne ha greie på litt meir om personen attom namnet, men i svært mange høve får me ikkje hjelp av kjeðdene våre der. Det er elles merkeleg korleis ættedrag kan halde seg gjennom lange tider, sjølv om ætta etter kvart får tilsig frå mange kantar.

I Bø kan ein av fleire ta som døme Eikarud-ætta. Av denne var det mange, særleg på 1800 talet, som merkte seg ut. Garden Eikarud ligg i sørvestre delen av bygda, mot Lunde, og har ein gong i mellomalderen blitt skilt ut frå den eldre garden Eika. Dei som overtok og busette seg på Eikarud i første halvparten av 1700 talet, hadde ættegreiner til kjende og mektige ætter både i Bø og i andre bygder: ættelinene gåt til lensmannsætta på Vreim og Fossheim, til Borgja, til Klevar i Sauherad og til Henneseid i Drangedal. Rollev Halvorson Eikarud, 1712-82, var den første i familien som kunne lese, fortel sonesonen Halvor. Han seier vidare at først på 1700 talet kunne ingen i bygda "lese et Bogstav i nogen Bog, deres høieste Lærdøm bestod da i at være lært de 10 Guds Bud, Troens tre Artikler, Fader vor samt lidt om Dæben og Nadverden af Luthers Katekisme - af Præsten udenad." Men bortimot 1720 kom det rekande ein aldrande "til Fylderhi hengiven" student til bygda. Han heitte Bertel Rosendal, blei verande i Bø ei tid og lærte borna til dei meir velståande bøndene å lese. Dei var då "boklærte", som dei kalla det.

Mellom dei som så tidleg lærte å lese og skrive, var sikkert Eikarud-bøndene dei aller ivrigaste. Ein finn på Eikarud ein evnerikdom og ei interesse for bokleg lærdom som rekk langt utanom det vanlege på den tid. Såleis hos Halvor Rollevson Eikarud, son til før nemnde, som tok over garden i 1777. Han var særst godt opplyst og klok. Han hadde ei stor boksamling med mange slag bøker, m.a. vitskaplege, og bøker av Voltaire. Han var sterkt påverka av tankane frå Opplysningstida, og når det galdt religiøse spørsmål, var han rasjonalist, ja, nærast ateist, han ville ikkje tru meir enn fornuften kunne godta. Om Kristi Himmelfart sa han følgjande: "Ikkje meir for han te himmels

hell møkkakjerra mi der kjem te å fara te himmæås."

Halvor var så klok og blei ein så namngjeten mann at folk kom langveges frå for å rådføre seg med han. Han var særleg kjend for si store lovkunne. Halvor Rollevson Eikarud døydde i 1838 og ligg gravlagd på Eikarud. Ved kongeleg resolusjon fekk dei løyve til å ha eigen gravplass på garden. Det blei sagt at det var Halvor Rollevson som ynskte det, då han ikkje ville liggje saman med "tjuvar og kjeltringar" på kyrkjegarden. Her kviler då Halvor saman med kona si Liv, og sonen Gjermund, den første ordføraren i Bø.

Av hans 16 barn skal først nemmast sonen Halvor, født 1781, drukna i Hollanevatnet på Lifjell i 1811. Alt i 14 års alderen tok han til å skrive brev til ein ven i Flåbygd, og dei breva har ein den dag i dag. Han må ha vore særst tidleg mogen, og lesnaden må ha vore svært omfattande, til den tid å v. a. Bispen i Oslo bispedøme, dr. Bech, var på visitas i Bø i 1809, og skriv i ministerialboka følgjande: "Af den til Gathechisationer fremstillede Ungdom udmærkede sig særdeles en Halvor Ekenrød (han som Klokkeren ville ha til Skoleholder) ved ualmindelig selververvet Oplysning og Tanksomhed, hvilken ligeledes anbefaledes ham særdeles i hans Jorddyrkning." I 1805 fekk han istand eit leseselskap i Bø og skreiv til Oslo etter bøker ja, han var sjølv der inne. Særleg merkelege er tankane hans om det danske skriftmålet i Noreg. Der er han heilt i pakt med det Åsen seinare hevda. I eit brev frå år 1800 skriv han m.a. at "det må være vanskeligere at forklare vore Tanker og Anliggender i et Sprog som ikke er os naturligt - og vort Modersmål er jo ganske forskjelligt fra det Danske." Og vidare skriv han om eit framtidig norsk mål: "Jeg indseer nok at det ifølge sin liden eller ingen Dyrkelse ikke er skikket til at udvikle de mer udviklede og polerede Begreber, som vi ikke har ord til, men at jeg skulle være bedre forsynt med ord og passelige vendinger, i almindelige hos os selv bekjendte og brugelige Ting, såsom i alle de Ting som hen hører til vor Økonomi og Kald, vore Handteringer og adskillige Næringsgrene med mere, det er jeg overbevist om." Sjølv om tankane låg i tida, er det likevel merkeleg at ein 18 åring i år 1800 er så ivrig oppteken av dette, og dertil var han sjølv lærd. Nå hadde nok "kulturkrinsen" på Eikarud kontaktar utover, m.a. til Jakob Aall i Porsgrunn, ved brevskriving og på annan måte. Halvor tok seg og arbeid i Skien for å høve til å lære meir. Brevskrivinga hans er interessant lesnad. Emma han skriv om, er litt av kvart, ofte filosofisk spørsmål. Men som den gode opplysningsmannen han var, hadde han

og praktiske spørsmål i tankane. Han sette såleis opp ein utførleg plan for drifta av ein gard på omlag 70 da. Det var sin eigen heimegard han hadde i tankane. Det er ein utførleg plan for jordbruksdrifta, han skriv om vekselbruk, gjødsling og grøfting. Men så døydde han altså bare 29 år gamal.

Ein yngre bror, Gjermund, overtok Eikarud, født 1793. Liksom farer og broren var han godt opplyst og dugande. Då det kommunale sjølvstyret blei innført i 1837, var det difor naturleg at dei valde han til første ordføraren, og i stova på Eikarud samla dei seg til dei første heradstyremøta. Gjermund var veltalande og djerv i tale og framferd, kanskje noko uvyrden. Han hadde etter kvart alle dei tillitspostane bygdefolket kunne gje han, og har gjort mykje godt arbeid. Garden sin dreiv han og betre enn nokon av sambygdingane sine.

Då gamle Gjermund døydde i 1871, tok sonesonen Gjermund Halvorsen over garden. Heller ikkje han gjorde skam på arven. Han kom tidleg med i det offentlege liv, var medlem av heradstyret i mange periodar, var i mange periodar valmann og hadde mange andre verv. Garden sin dreiv han fram til eit mønsterbruk og fekk Kongens fortienstmedalje i sølv for jordbruk og feal.

Men fleire andre ^{av ei} kjende i Bø for sin innsats. Ein kan nemne Søren Rollevson, som var lærar og klokkar i Bø ved midten av 1800 talet, og ordførar i 13 år. Og frå vårt eige hundreår kan ein nemne Gjermund Grivi, skrivaren på Gvarv, i mange år stortingsmann for Venstre og ein mann som gjorde ein stor innsats på Stortinget.

Han var sonen til første ordføraren

P. H. Henneseid

Vi takker lektor Henneseid for at han var villig til å skrive spissartikkelen i vårt første nummer av "Nytt fra Grenland Attehistorielag". Medlemmene er sikkert med oss når vi ønsker ham velkommen igjen i våre spalter.

Redaksjonskomiteen

GRENLAND ÆTTEHISTORIELAG

EN 5 ÅRS BERETNING

Grenland Ættehistorielag ble stiftet tirsdag den 12. juni 1973, ved konstituerende møte i Foredragsalen på Brekke Museum, Skien. Mötet var annonsert i distriktets aviser, og hele 40 interesserte personer var mødt fram, overraskende mange for de som hadde tatt initiativ til å starte en slektshistorisk forening.

Foranledningen til det hele var et kurs i slektsgransking som ble holdt i Porsgrunn etterjuls vinteren 1973, og ved kursets avslutning var det en av deltakerne som kastet fram tanken om å danne en slektshistorisk forening. Man hadde såvidt lært hverandre å kjenne, alle var interesserte i emnet, og ved å stifte en forening kunne man siden lære av hverandres erfaringer og kunnskaper, kanskje også utveksle felles aner og slekt, og man kunne også komme i kontakt med andre med samme interesse.

En arbeidskomite bestående av Steinar Larsen som formann, Harald Bomann-Larsen, Roar F. Nesse, Gunnlaug Aasetre og Torbjörn Aasetre satte seg i sving med å forberede saken, og resultatet ble at foreningen ble stiftet den 12. juni 1973.

For å få et navn på foreningen som kunne dekke hele distriktet valgte man å ta navnet " Grenland Ættehistorielag ".

Steinar Larsen ble lagets første formann, og med seg i styret hadde han Harald Bomann-Larsen, Roar F. Nesse, Gunnlaug Aasetre, Torbjörn Aasetre, Helga Zeiffert, og Gunhild Reisjø Olsen, og med Rutt Greve og Ingebjörg Skilbred som varamenn.

Det har senere vært noen utskiftninger av styret, etter to år som formann ble Steinar Larsen avløst av Roar F. Nesse, og styret i dag består av Roar F. Nesse, form., Inger-Grethe Solstad, nestform., Torbjörn Aasetre, sekr., Gunnlaug Aasetre, kass., Thor Gundersen, ar. va Og Harald Bomann-Larsen og Irene Nilsen som styremedlemmer med

Steinar Larsen og Hjördis Walle som varamenn.

Lagets formål er, som det står i vedtektene, å fremme interessen for slektsforskning i distriktet gjennom opplysnings- og kursvirksomhet, samt registrere og samle inn personal og lokalhistoriske data til hjelp for medlemmene og interesserte.

Intensjonen her har kanskje ikke blitt fulgt opp i så stor monn som en kunne ønske, noe som kanskje mest skyldes en noe trang økonomi, da laget ikke har noen vesentlig inntekt utenom kontingenten.

En del er allikevel gjort. I november 1973 ble arrangert et innføringskurs i arkivkunnskap og gotisk skrift, her med 20 deltagere.

Kurset ble holdt i Porsgrunn med lærekrefter fra lagets styre. Som avslutning ble det foretatt en ekskursjon til Statsarkivet i Oslo.

Ellers har medlemmer av laget flere ganger ledet kurs i slektsgranskning arrangert av Friundervisningen og A. O. F. i Grenland.

I 1978 gjorde Ettehistorielaget innkjøp av "Folketellingen 1801" fra hele Telemark. Denne er på fotostat og innbundet i bøker for hvert prestegjeld. Disse kan fåes i utlån gjennom lagets arkivar. Laget satser nå på å få "Manntallet 1664 - 66" på samme måte.

Ellers har laget satt opp en liste blandt medlemmene med "Hvem forsker hva" og hvor medlemmene kan utveksle seg imellom de data og grankningsresultater de har kommet fram til.

Laget har også stort sett satset på gode foredragsholdere til de møter og arrangementer som er holdt, og til slutt følger en liste over disse i de første fem år.

Medlemstallet i laget har stadig vert ökende, nå ca. 65, og med medlemmer fra stort sett hele distriktet, fra Kragerö i syd og til Bö i nord.

8

G R E N L A N D E T T E H I S T O R I E L A G

Oversikt over virksomheten 1973 - 1978.

ÅRSMØTER:

- 12.06.73: Konstituerende møte, Fylkesmuseets foredragssal.
HARALD BOMANN-LARSEN: Orientering om slektsgranskning.
- 01.03.74: Høyer-terassen i Skien.
C.S. SCHILBRED: "Slekter i Skiensfjordsdistriktet".
LEIF GJERLAND: "Langeleik og folkelige viser".
- 13.02.75: Fylkesmuseets foredragssal.
JENS PER JENSEN: "Borgerhus og herregårder i Grenland".
- 11.03.76: Håndverkerforeningens lokaler i Skien.
STEPHAN TSCHUDI MADSEN: "En maleriforfalskning med positivt resultat".
- 01.03.77: Håndverkerforeningens lokaler i Skien.
STIAN HENNESEID: "Frå verkstaden til ein bygdebokskrivar".
- 28.02.78: Handelens Hus (Villa Fløyen) i Skien.
GUNNAR CHRISTIE WASBERG: "Slekt følger slekters gang".

HØSTMØTER:

Sted: Porsgrunn Fymuseum.

- 26.09.73: LEIF BRYNHILDSEN: "Et lykkelig hjem. Slekten Bodenhøff".
- 03.10.74: ERNST W. LUND: Kåseri m/lysbilder fra det gamle Porsgrunn.
KARL ZACHARIASSEN: Orientering om Porsgrunn Bymuseum.
- 02.10.75: TRYGVE NÆSS: "Noen enkle kulturbetraktninger - mest blomster."
- 30.09.76: OLAV URDAL: "På gamle husmannstomter".
- 27.09.77: AASMUND BEIER: Omvisning i museet.

KONTAKTMØTER:

- 21.11.74: Skien Bibliotek.
ARNE M. HOLTER: Orientering om biblioteket.
- 13.05.75: Porsgrunn Bibliotek.
ERNST W. LUND: "Gammelt og nytt fra Skien og Porsgrunn, og om forholdet mellom disse to byer." Orientering om biblioteket.
- 13.11.75: Skien Bibliotek.
HALVOR NORDBØ: "Utvandringen til Amerika fra Telemark i den første mannsalder etter 1837."

11.11.76: Skien Bibliotek.
TOR GARDÅSEN: Filmen "Telemark - kunst og kultur".
Kåseri.

16.11.77: Skien Bibliotek.
FRANK BEIER: "Glimt fra Fossum Jernverks historie."

UTFLUKTER:

14.10.73: Tanum og Berg gamle kirker.

01.12.73: Statsarkivet i Oslo (i forbindelse med lagets kurs
i gotisk skrift og arkivkunnskap, som ble holdt
19.11. og 26.11.73.)

09.06.74: Drangedal Bygdetun - Berg Museum, Kragerø.

27.08.74: Rusletur i Brevik. Guide: Rolf Albretsen.

08.06.75: Nes kirke. Foredrag ved Stian Henneseid på Bø Gymnas.
Rundtur i Bø, bl.a. til Gåra-hangen.

27.05.76: Kongsberg kirke - bergverksmuseet.

29.08.76: Olavskirken i Bamble. Orientering ved Anders Nenseth
og Gunnar Lier Olsen. Rønholt skole og bibliotek.
Ødegårdens Verk.

19.06.77: Ramnes i Vestfold.

SPØRRE - SPALTEN

KAN FORNAVN GI NOEN LEDETRÅD I SLEKTSFORSKNINGEN ?

Navnet Roar har jeg etter en prest i Lærdal i Sogn.
Han het Christopher Roersønn og døde ca. år 1600.

En annen Roar er nevnt i Bygdebok for Solum side 180.
Han levde omkring 1350 og var ombudsmann i verdslige saker for priorinnen ved Gimsøy Kloster.

Jeg er interessert i å høre fra andre som har navnet Roar i sin slekt og vil gjerne ha oppgitt den eldste kjente med dette fornavn eller patronymikon.

Roar F.Nesse
Håvundveien 377
3900 PORSGRUNN

HØLJE-SLEKTEN FRA TUDDAL

Som innflytter til Telemark, har jeg ikke funnet frem til mer enn en gren av mitt slektstre som slynger seg innom fylket. Jeg er med bakgrunn i dette spesielt interessert i flere/utfyllende opplysninger om denne slektsgrenen som jeg har sporet tilbake til Tuddal.

Ved arkivarbeide for et par år siden kom jeg frem til følgende opplysninger:

Hølje Høljesøn, født omkring 1740 i Tuddal, Gårdbruker på Bøen, senere på Øvland - prestegården. Gift første gang 2. oktober 1767 i Tuddal kirke med Margit Svensdatter Rejsiå, født i Tuddal på gården Bøen - døpt i Tuddal krike 21.juni 1750. Datter av Svend Halvorssen Bøen (senere Rejsiå) og hans hustru Liv Petersdatter. Margit eller Margitt som hun også kalles døde i 1787 - begravet på Tuddal kirkegård 24.mars. 5 barn: Tore Høljesdatter, Peter Høljesøn, Thore Høljesdatter, Sven Høljesøn, Ole Høljesøn. Hølje Høljesøn giftet seg annen gang i Tuddal kirke 29.september 1793 med Liv Olsdatter Øen. I dette ekteskapet var det 2 barn, Ole Høljesøn og Hølje Høljesøn. Hølje Høljesøn (faren) døde 15.august 1820, begrav den 30.august - 80 år gammel.

Enhver opplysning om Høljes slekt - om hans barn og deres etterkommere, hans koner og deres familie osv. mottas med takk.

Ivar Steen-Johnsen
Åmotbakken 33
3900 PORSGRUNN

Medlemsbladet for Grenland Historielag

v/lærer Tor Gundersen.

Bratsberg.

3700 Skien.

Idet eg viser til telefonsamtale idag er eg så fri å be Dykkar medlemsblad om hjelp til å finne ein av mine fjerne slektningar som skal ha kome frå Solum.

Namnet er Johannes Johannessen Piil (eller Pihl) og han skal vera fødd ikring 1791. Han kom til Brekke i Nissedal som tenestegut, og vart gift med Torbjörg, dotter av Olav Nilsson Liland og kona Anne Knutsdotter Strond, Arak. Men Johannes Johannessen Piil døydde alt i 1817.

Son hans hette og Johannes Johannesson, var fødd i 1816 og flytte til Drangedal. Han er min oldefar.

Eg har lånt bygdesoga for Solum, men det er som å leite etter nål i høy-stakk når namnet ikkje er knytt til ein gard. Eg vil likevel vone at noko kan finnast i folketeljinga for 1801, og vil vera mykje takksam for opplysningar.

Med vyrdnad og helsing

Lars Jysereid
Lars Jysereid.

SLEKTSNAVNET QWIST

Vi har en felles slekt som stammer fra Stokke i Vestfold fra først på 1700. I denne slekt forekommer flere ganger slektsnavnet Qwist. Grunn av denne slekt kom til Eidanger ca 1745. Kan noen si oss hvor navnet Qwist stammer fra? Det er mulig at det er av dansk opprinnelse.

Gunnlaug og
Torkjærn Aasetre
3924 LANGANGEN

To spørsmål om slekter i Gjerpen:

1. Fra slutten av 1770-årene bodde disse på nordre Løberg:
Jon Torbjørnsson (1742-1790) og hustru Berte Sveinungsdr.
(1751-etter 1801). Jeg kan ikke se at noen av dem er født i
Gjerpen, og de har heller ikke giftet seg der. Deres eldste
datter Ingerliv er heller ikke født i Gjerpen. Jeg er inter-
essert i alle opplysninger om disse menneskene, særlig opp-
lysninger om hvor de kom fra.
2. Dyre lensmann var en mektig mann i Gjerpen omkr. 1600.
Gjennom sin mor stammet han fra bygdas mektigste ætter, men
om faren vet jeg ikke mer enn at han hadde Tjæstel. Jeg vil
 gjerne høre fra folk som har stått på dette navnet i siste
 halvdel av 1500-tallet i Telemark/Vestfold. Jeg er også
 interessert i om noen vet navnet på Dyres kone.

Så et spørsmål med tilknytning til Drangedal:

Navnet Marichen/Mariken kan man følge bakover i bestemte
slekter i Drangedal. Den eldste med dette navnet som jeg har
funnet, er Mariken Berntsdtr. (1621-1707) som var gift med
Tolf/Tollef Karlsson. Deres sønn Bernt flyttet til Tufte i
Holla, og deres datter Else ble gift med Tyke Finneid/Tveit.
Vet noen av lagets medlemmer noe om Tolf og Mariken og deres
forfedre?

Thor Gundersen

Bratsberg
3700 Skien

SPØRSMÅL

Kan noen gi opplysninger om følgende fra Sauherad :
Halvor Jonsen Prestholt levde midt på 1700-tallet. Gift med
Ingebor Kjæstelsdatter Ewie. Han bodde trolig på Vestre
Prestholt.

Ole Pedersen Haatvedt, gift med Gunnil Gunnulsdatter.
Levde fremdeles da kona døde i 1773.

Er takknemlig hvis noen kan gi opplysninger om forfedre
til disse.

Gunnlaug Aasetre
3924 LANGANGEN